

կարդալ. ուստի անոնցմէ անուն մը կամ բռնական մը միայն առնելով զոն եղայ, և այն ընդարձակ գերեզմանոցին մէջ մէկ շէնքէն մէկալը անցայ :

Նոյն եկեղեցւոյն մօտ է քաղաքին արեւելեան ծայրը, ինչպէս որ կերեւնայ անազին դրան մը աւերակէն և պարսպին մէկ կտորէն որ մինչեւ հոն կը հասնի եղեր : Անկէ քիչ մը վար առանձին բարձրաւանդակի մը վրայ բոլորածէ. եկեղեցի մը կայ գեղեցիկ ճարտարապետութեամբ, որ իր ամեն մէկ կարգին տասուերկու. կամարակապներովը երուսաղէմի մէջ եղած Օմարի մզկիթը միտքս կը բերէր. ասոր մէջ դեռ նկարներու մնացորդներ կան : Խորանին եղած տեղը Քրիստոսի տեսն մերոյ պատկերը կը տեսնուի՝ չորս կողմը հրեշտակապետներով, մէկալ խորշերուն մէջ չորս Աւետարանիչները և սբոց պատկերներ փորագրուած են. արձանագրութիւնները ամենն ալ հայերէն են, և անոնցմէ մէկը որ դրան վրայ փորուած է՝ կը ցուցունէ քէ այն եկեղեցին Պետրոս կարօղիկոսին և Գագկայ բռնան Սմբատայ բագաւորութեան ժամանակը շինուած է :

(Շարայարութիւնը յաջորդ ամսաթերթին մէջ :)

les Arméniens; je me contentai donc de leur soustraire un nom ou une date, et je passai d'un monument à l'autre, sur ce vaste champ de mort.

« Non loin de cette église était l'extrémité orientale de la ville, ce qui est indiqué par les ruines d'une énorme porte, avec un pan du mur qui y aboutissait. Un peu au-dessous de cet endroit s'élève, sur une plate-forme isolée, une église ronde, remarquable par son architecture, qui, par les douze arcades de chacun de ses étages, me rappela la mosquée d'Omar à Jérusalem; l'intérieur conserve encore des traces de peintures. Là où était l'autel on voit l'image du Sauveur entouré d'archanges; dans les autres niches on a peint les quatre évangélistes et les images des saints; les inscriptions sont toutes arméniennes, et l'une d'elles, tracée sur la porte, indique que cette église a été construite pendant le patriarcat de Pierre, sous le règne de Soumbat, petit-fils du roi Gagie.

(La suite au prochain numéro.)

ՀԱՆԳԻՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԻՆ ՄԱՐԴԿԱՆ

ՎՍԵՄԱՓԱՌ ԿՈՍՏԱՆԴՆՆ ՄԵՑ ԳՈՒԲՍ.

Ռուսիոյ Վսեմափառ Աղեքսանդր Բ Կայսեր եղբայրը և Ռուսիոյ մեծ ծովակալը Կոստանդին Մեծ Դուքսը ապրիլի 30ին իրիկուան դէմ Փարիզ հասաւ : Նախորէն իշխանն ու տէրութեան գլխաւոր պաշտօնատեսարան որ ընդառաջ գնացեր էին, երկարուղիէն զինքն առին ու կառքով Թիւրիւրի ըստած կայսերարեակ պալատը բերին. մեծ ծառատունկը ուսկից որ պիտի անցներ պալատը երբայր համար, վերէն վար գոյնգգոյն դրօշակներով գեղեցիկ զարդարուած էր :

Մեծ Դուքսը հազիւ 30 տարեկան կայ : Մագերն ու ընչացքը (պըլըգ) խարտեաշ են, քիթը սուր, բերանը փոքր ու վայելուչ, շրթունքը բարակ, ճակատը լայն և ուռած, երեսը տոգոյն, և բոլոր կերպարանքին վրայ ազնուականութիւնը կը փայլի : Աչքը տկար ըլլալով միշտ ակնոց կը դնէ. հասակը միջակ, մարմինը աւելի նիհար

քան քէ գեր. քալուածքն արագ ու վեհ. հանդիսատէն Ռուսիոյ մեծ ծովակալի գրատ (uniforme) կը հագնի, որ է կանաչ քիկնոց ոսկի ուսանոցով, զլուխը եռանկիւնի գլխարկ կը դնէ, և գրատին վրայէն Սրբոյն Անդրէի ասպետութեան մեծ ժապաւենը կը կախէ :

Իրեն արժանի ընդունելութիւն գտաւ ի Փարիզ. ընդարձակածաւալ Արիսեան Դաշտին մէջ կայսրը փառաւոր զօրահանդէս մը ըրաւ, որոյ նըմանը շատոնց չէր տեսնուած : Մեծապատիւ հիւրը մեծ հետազօտութեամբ քաղաքին նշանաւոր տեղերն ու շրջակայքը պտրտելէն յետոյ, ամսոյս 14ին մեկնեցաւ ամեն տեղ զամենքը իր նրբամիտ խելքին ու անոյշ քաղաքավար կերպերուն վրայ զարմացընելով :

Մեծ պատիւ է մեզ որ Վսեմափառ Մեծ Դուքսը Հայոց Ազգին վրայ ունեցած սերն ու համարումը

ցուցրեցու համար հաճեր է անոր լեզուին վարժը-
ւելու քիչ մը կրթութիւն ընել. հայու գրով իր ա-
նուան ստորագրութիւնը մեր աչքովը տեսանք եւ
ուրախացանք : Իր ուսուցիչն եղած է մեծանուն

բորղէ, այսինքն Ռուսիայն Եւրոպայի մեծամեծ
տէրութեանց կարգն անցած ժամանակն ի վեր :

Այս իշխանաց առաջինն եղաւ Մեծն Պետրոս ,
որ 1717ին մայիսի 9ին Փարիզ մտաւ , եւ քաղա-

Վսեմափառ Կոստանդին Մեծ Դուքս

նկարիչ եւ ազգասէր Յովհաննէս Աղա Սյւվազովսքի :
Կոստանդին Նիքոլայեւիչ Մեծ Դուքսը մեկուկէս
տոնն ի վեր Դաղդիա եկող Ռուս իշխանաց չոր-

ւորին կառքերն իրեն շատ փառաւոր երեւնալով
թէսէ մարաջախտին կառքը նստաւ : Նոյն անշքա-
սէր պարգուրեամբ չուզեց քաղաւորական Լուվր

պալատը՝ բնակիլ, եւ իրեն համար պատրաստուած ոսկեհուռ անկողնոյն տեղ հասարակ անկողին մը ընտրեց : Մինչեւ յունիսի 20ին , ճամբայ ելած օրը, անդադար պտըտելով տեսնելու խելք սովորելու տեղ ջմնաց որ չեքրար չտեսներ :

Մայիսի 18ին 1782ին Պօղոս Փեքրովիչ բազմառանգ մեծ դուքսը իր կողակից մեծ դքսունիով Վերսայլ հասան եւ բազմաքիւ հանդեսներու եւ տեսարաններու ներկայ գտնուելէն յետոյ , յունիսի 19ին մեկնեցան :

Մարտի 13ին 1814ին Աղեքսանդր Ա. Փաւլովիչ

կայսրը Փարիզու պարսպացը վրայ մարտի 31ին ըսուած դաշնագիրը ստորագրեց , յաղթանակաւ Գաղղիոյ մայրաքաղաքը մտաւ , եւ Պուրպուրեան ցեղէն Լուզովիկոս ուրեւտասներորդը բազաւորական զանը նստեցուց :

Մեծն Նափոյէտնի հարիւր օրուան երկրորդ կայսերութեան կործանմանէ ետքնայ յուլիսի 11ին 1815ին նորէն մտաւ Փարիզ , եւ հոն հաստատեց Բրուսիոյ եւ Աւստրիոյ հետ Սուրբ-Նիգակակցութիւն ըսուած՝ հռչակաւոր դաշնակցութիւնը :

ԿԵՆՅԱՂՕԳՈՒՏ ԲԱՆՔ

ԱՆՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐԴՈՅ .

Անհաստատութիւնն է դիւրափոփոխութիւն կարծեաց , որոշման մտաց , կրից , գնացից եւ զգացմանց , եւ է բերութիւն :

Մարդ անհաստատ՝ ոչ յարի ինչ ընդ երկար , փոյթ ընդ փոյթ անցանէ անտի առ այլ ինչ : Այլկոծեալ ի գանազան կարծեաց՝ չկամի ինչ ոչ ազատութեամբ , եւ ոչ հաստատութեամբ : Չկամի այսօր գայն , զոր յերէկն կամէր , նմանեալ հողմավար դրօշակի յամենայն հողմոց դառնայ եւ դեղելի :

Անհաստատութիւն ծնանի զբազմապատիկ ցանկութիւնս , եւ զանյազ ախորժակս վայելից : Մարդ անհաստատ՝ յամենայն վայրկենի կամի եւ յուսայ առնուլ զճաշակ նորանոր պատրանաց , եւ խոյս տայ յիրաց , յորս համարեալ էր գերջանկութիւն իւր : Միտք նորա այլկոծեալ եւ վարանեալ՝ յարի հետ զհետէ յամենայն ախորժակս որք ընդ առաջ ելանեն նմա , այլ չկարէ ինչ հաճել զնա . զի իբրեւ զհիւանդ տանջեալ ի տապոյ ջերման՝ չզօրէ զծարան շիջուցանել :

Սովորութիւնն է անհաստատ մարդոյ յախուռն զնալ զհետ ախորժակին իւրոյ , ըստ շնչելոյ հողմոյն որ վարէ զնա : Չունելով նորա եւ ոչ մի ինչ ուշ նպատակի , տարտամ է , յողողող եւ բերել , եւ ի բազմազան խորհուրդս տարութեանց տատանի : Յար զմիմեանս փոխանակեն ի նմա հաճոյք եւ չարջարեն զնա . եւ ոչ միայն խորհրդոցն

բիւրութեամբ տանջի , այլ եւ յեղեղուկ բերեութեամբ : Անձն իսկ նորա վարանեալժփի անդադար եւ անդադար ի փոփոխման կայ . զոր ընտրեացն բողու , եւ զբողեայն խնդրէ վերստին . ցանկութիւն եւ ապաշաւ զմիմեանս փոխանակեն անդու : Ոչ խորհի գայնմանէ զոր կամի , երէ ոչ ի վայրկենի յորում կամի գայն , եւ փոխի իբրեւ զկենդանին այն որ առնու զգոյն տեղւոյ ուր ննջէ : Թողու նա զինքն առաջնորդիլ իբրեւ զինքնաշարժ մեքենայ , հետեւեալ յարին որ ուղղէ զնա : Ոչ զնայ նա այլ տանի իբրեւ զիրս որք տատանին ի վերայ ջրոյ , մերթ հանգարտութեամբ եւ մերթ բռնութեամբ , ըստ յուզման եւ հանդարտութեան ջրոյն : Յուցանէ նա երբեմն գայս դեմս եւ երբեմն գայն , ըստ ընկողմանելոյ իւրոյ յայս կամ յայն կողմն :

Որպիսի եւ իցեն ընթացք կենաց եւ յաջողութիւն իրաց անհաստատ մարդոյ՝ ոչ յամէ նա հայել ինոսա իբրեւ յարգել ինչ եւ իբրեւ ի շղթայս զոր խզել հնարի : Այլ հոգք եւ այլ իմաստք ապստամբեցուցանեն զնա եւ ընդ քարշ զհետ տանին նենգաւոր պատրանաց . փոխէ զպայման կենաց իւրոց , ի վտանգ զապագայն իւր արկանէ յուսով գտանելոյ զերջանկութիւն իւր յայլ ամենայն ուրեք քան անդ , յոր կարէ գտանել , այսինքն ի ներքս յանձին իւրում :

Աշխարհս լի է այսպիսի երազայոյց եւ յեղե-